

บทความวิชาการ

กรอบอนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเข้าสู่วิถีชุมชน: การจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ตำบลหนองหลวง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

The United Nations Framework Convention on Climate Change into Community Ways:
Environmental Management of Stakeholders in Nong Luang Subdistrict, Selaphum
District, Roi Et Province

ชนาใจ หมั่นไธสง¹, ปิ่นบุญญา ลำมะนา² และ รียา เด็ดขาด³

Chanajai Muenthaisong¹, Pinbunya Lammana² and Riya Detkard³

Received: 1 พ.ย. 2566

Revised: 22 ม.ค. 2567

Accepted: 26 ม.ค. 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในพื้นที่ตำบลหนองหลวง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จากการทำอนุสัญญาองค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ประเทศไทยกับพันธกิจในการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ตำบลหนองหลวง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เมื่อประเทศต่าง ๆ ได้ลงนามให้การรับรองอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change) เป็นอนุสัญญา ที่ต้องการแก้ไขปัญหการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีสาเหตุมาจากภาวะเรือนกระจก แต่เนื่องจากอนุสัญญานี้ ไม่มีสภาพบังคับจึงทำให้เกิดพิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) และความตกลงปารีส (Paris Agreement) ตามลำดับ ประเทศไทยกับพันธกิจในการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พบว่า ภายใต้กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ไทยได้กำหนดเป้าหมายแผนการดำเนินงานลดก๊าซเรือนกระจกที่เหมาะสมของประเทศ NAMAs (Nationally Appropriate Mitigation Actions) เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงานและขนส่งอย่างน้อย 7% ภายในปี ค.ศ. 2020 การจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ตำบลหนองหลวง อำเภอสเลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภาคีเครือข่ายที่ดำเนินการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, จังหวัดสกลนคร, การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อีเมล: chanajaim@gmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อีเมล: pinbunya.1144@gmail.com *Corresponding Authors

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อีเมล: riyadetk@reru.ac.th

¹ Associate Professor, Ph.D., Lecturer in Public Administration, Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University, Email: chanajaim@gmail.com

² Lecturer In Law, Faculty of Law and Politic., Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat Universit, Email: pinbunya.1144@gmail

³ Lecturer In Law, Faculty of Law and Politics. Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat Universit, Email: riyadetk@reru.ac.th

Abstract

This article aimed to study climate change and environmental management of local stakeholders in Nong Luang Subdistrict, Selaphum District, Roi Et Province. According to the United Nations Framework Convention on Climate Change, the mission of Thailand in dealing with climate change and environmental management of local stakeholders in Nong Luang Subdistrict, Selaphum District, Roi Et Province. The results of the study found that the countries which had signed and ratified the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). It is the convention of solving the problem on climate change that was caused by the greenhouse effect. However, as this convention did not force, the Kyoto Protocol and the Paris Agreement were created. The mission of Thailand in dealing with climate change under the United Nations Framework Convention on Climate Change, Thailand had set appropriate targets for the country's greenhouse gas reduction action plan (NAMAs-Nationally Appropriate Mitigation Actions) in order to reduce greenhouse gas emissions in the energy and transportation sectors at least 7% by the year 2020. The environmental management of stakeholders in the area of Nong Luang Subdistrict, Selaphum District, Roi Et Province was the collaboration of stakeholders in the community to exchange knowledge with network partners that operate in environmental management and natural resources and environmental conservation.

Keywords: Climate Change, Clean Province, Community Environment Management

บทนำ

องค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก อันสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในมิติทางธรรมชาติและจากมิติทางกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ กิจกรรมต่าง ๆ เป็นพลวัตรที่เชื่อมโยงไปถึงการพัฒนา ทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศและการแข่งขันในระดับสากล (กระทรวงการต่างประเทศ, 2554: 1) สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลต่อการเกิดภาวะโลกร้อน และการเกิดก๊าซเรือนกระจก ทั้งนี้ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะมาจากกิจกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์ หรือในระดับอุตสาหกรรม เช่น กิจกรรมขุดขยะและของเสีย กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากที่ดินและเกษตรกรรม กิจกรรมกระบวนการผลิตและการใช้ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและกิจกรรมการใช้พลังงานในภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น จากสถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการประชุมการจัดทำกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยองค์การสหประชาชาติ ในปี ค.ศ. 1990 (กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2563: 4) และมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1994 (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) (United Nations, 2023: 1)

จากการที่ประเทศไทยต้องมีความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกรูปแบบ ทำให้ต้องตระหนักถึงความร่วมมือในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเช่นกัน โดยเฉพาะประเด็นของการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อมาประเทศไทยได้เข้าร่วมให้สัตยาบันในพิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2545 (Ministry of Natural Resources and Environment, 2566: 93) ทำให้ต้องมีพันธกิจในความร่วมมือระหว่างประเทศในมิติดังกล่าว การขับเคลื่อนในภาครัฐได้ปรากฏในมาตรการการขับเคลื่อนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) (การุณย์ ชัยวนิชย์, 2564: 3) ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนได้มีการทำงานเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นระบบ (UNFCCC, 2020: 3) อีกทั้งกระทรวงพลังงานได้ประกาศแผนอนุรักษ์พลังงาน 20 ปี (พ.ศ. 2554 – 2573) มีเป้าหมายลดความเข้มข้นการใช้พลังงาน (energy intensity) ลงร้อยละ 25 และแผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก 10 ปี (พ.ศ. 2555–2564) มีเป้าหมายที่จะใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกให้ได้ร้อยละ 25 ในปี พ.ศ. 2564 (กระทรวงการต่างประเทศ, 2557: 1)

จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการขยะซึ่งได้ปรากฏอยู่ในเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ด ในระยะ 20 ปี (2566-2585) ที่ต้องการให้จังหวัดมีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบและต้องการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อเข้าสู่การเป็นจังหวัดสะอาด (กลุ่มยุทธศาสตร์และข้อมูล, 2565: 1) สำหรับพื้นที่ตำบลหนองหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ให้ความสำคัญต่อการลดสถานะโลกร้อน โดยสนับสนุนซื้อกล้าไม้ หรือไม้ผลพันธุ์ดี ปลูกลูกไม้สาธารณะ เพื่อเพิ่มพื้นที่ปลูกป่าวิยาสมตูลธรรมชาติลดสถานะโลกร้อน ดำเนินการตามศักยภาพและความพร้อมของแต่ละหมู่บ้านตามลำดับ (เทศบาลตำบลหนองหลวง, 2562: 1) อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษา เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้และเพื่อให้เกิดหลักปฏิบัติที่ถูกต้องในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังนั้น บทความนี้จึงต้องการศึกษา การมีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างไร

ผลการศึกษา

1. กรอบอนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) และความตกลงปารีส (Paris Agreement)

จากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ณ กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2535) ประเทศต่าง ๆ ได้ลงนามให้การรับรองอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change) (United Nations, 2023) เป็นอนุสัญญา ที่ต้องการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีสาเหตุมาจากภาวะเรือนกระจก โดยในทศวรรษหน้าโลกจะร้อนขึ้น ประมาณ 0.2 ถึง 0.5 องศาเซลเซียสต่อทศวรรษ ทำให้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้นถึง 20 เซนติเมตร ภายใน พ.ศ. 2573 และอาจสูงขึ้น 65 เซนติเมตรภายในปลายศตวรรษหน้า (เขื่อนลพบุรี พลายนาค, มปป.) สำหรับอนุสัญญา มีแนวทางดังนี้ 1) หลักการไม่ก่อให้เกิดอันตราย (No-Harm Principle): เป็นหลักการภายใต้กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการ ป้องกัน บรรเทา และควบคุมความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมของรัฐอื่น 2) หลักการป้องกันไว้ก่อน (Precautionary Principle): กำหนดให้ประเทศภาคีไม่ควรดำเนินการใด ๆ หรือออกนโยบาย หรือมาตรการใดที่อาจ ก่อให้เกิดความเสี่ยงหรือเป็นเหตุให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3) หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle): เป็นหลักการที่กำหนดให้ผู้ก่อให้เกิดมลพิษมีหน้าที่รับผิดชอบในการจ่ายค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจาก มลพิษนั้น กำหนดให้ประเทศที่พัฒนาแล้วต้องเป็นประเทศที่มีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กลุ่มประเทศ กำลังพัฒนาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดปริมาณก๊าซเรือนกระจก และค่าใช้จ่ายในการปรับตัวเพื่อรับมือ กับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 4) หลักการรับผิดชอบร่วมกันในระดับที่แตกต่างกัน (Common but Differentiated Responsibilities): กำหนดให้ทุกประเทศควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ร่วมกัน และมีระดับความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ภายใต้หลักการนี้มีการแบ่งกลุ่มประเทศออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มประเทศ ในภาคผนวก 1 (Annex I) คือ กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม กลุ่มประเทศองค์การเพื่อความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) และกลุ่มประเทศที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงสู่ระบบเศรษฐกิจเสรี (Economics in Transition: EIT) 2) กลุ่มประเทศในภาคผนวก 2 (Annex II) คือ ประเทศพัฒนาแล้วในกลุ่มประเทศองค์การเพื่อความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) แต่ไม่รวมกลุ่มประเทศที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงสู่ระบบเศรษฐกิจเสรี และ 3) กลุ่มประเทศ นอกภาคผนวก คือ ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา 5) หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Principle): กำหนดให้ประเทศภาคีมีสิทธิและหน้าที่ในการสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน (กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2563: 5-11, United Nations, 1992: 1)

ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันเข้าร่วมเป็นรัฐภาคีอนุสัญญาเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2537 กรอบอนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยองค์การสหประชาชาติ มีวัตถุประสงค์ คือ รักษาระดับความเข้มข้นของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศให้คงที่ และอยู่ในระดับที่ไม่รบกวนระบบภูมิอากาศและปลอดภัยจากการแทรกแซงจากกิจกรรมของมนุษย์ นอกจากนี้ยังกำหนดให้กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วต้องลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่อนุสัญญานี้ ไม่ได้กำหนดสภาพบังคับเอาไว้สำหรับกรณี ที่กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วไม่สามารถปฏิบัติตามได้ จนทำให้กลุ่มประเทศเหล่านี้ละเลยพันธกรณีดังกล่าว (ศุภวิชญ์ พ่วงสุวรรณ, 2564: 3)

ดังนั้น จึงต้องการสภาพบังคับเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา ส่งผลให้เกิดพิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) และความตกลงปารีส (Paris Agreement) (United Nations (2023) โดยความตกลงดังกล่าวเป็นฉบับล่าสุดที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564–2573 โดยประเทศภาคีจะต้องจัดทำนโยบายและแผน เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของข้อตกลงฉบับนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนด และให้ประเทศที่พัฒนาแล้วต้องให้ความช่วยเหลือสนับสนุนประเทศที่กำลังพัฒนา เพื่อให้สามารถบรรลุข้อตกลง อีกทั้งยังกำหนดให้ประเทศภาคีสามารถแสดงเจตจำนง หรือเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการจัดทำเอกสาร Nationally Determined Contributions: NDCs ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ แผนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก วิสัยทัศน์การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และปริมาณก๊าซฯ ที่ลดลงได้ เป็นต้น (ศุภวิชญ์ พ่วงสุวรรณ, 2564: 3, UNFCCC, 2020: Online)

2. ประเทศไทยกับพันธกิจในการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

จากการประชุมรัฐภาคีกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสมัยที่ 26 (COP26) ที่เมืองกลาสโกว์ ประเทศสกอตแลนด์ โดยเป้าหมายในการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คือ จำกัดอุณหภูมิเฉลี่ยโลกไม่ให้เกิน 1.5 องศาเซลเซียส หรือไม่เกิน 2 องศาเซลเซียส ก่อนถึงปี ค.ศ. 2100 ในการประชุมครั้งนี้ สหราชอาณาจักร ต้องการให้ทุกประเทศตั้งเป้าลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ให้ได้ภายในปี ค.ศ. 2050 พร้อมทั้งยกเลิกการใช้ถ่านหินโดยเปลี่ยนไปใช้พลังงานไฟฟ้า และการอนุรักษ์ป่าไม้ สำหรับประเทศกำลังพัฒนายังคงต้องการสนับสนุนงบประมาณรายปีจากประเทศพัฒนาแล้ว จำนวน 1 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อช่วยปรับตัวรับกับอุณหภูมิโลกที่สูงขึ้น (บีบีซีไทย, 2564: ออนไลน์)

ในปัจจุบัน ไทยปล่อยก๊าซเรือนกระจกออกในปริมาณราว 0.72% ของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั่วทั้งโลก จากการจัดลำดับขององค์กร Climate Watch ในปี ค.ศ. 2018 ไทยเป็นประเทศที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากเป็นอันดับที่ 20 ของโลก หรือคิดเป็นปริมาณ 0.8% ของก๊าซเรือนกระจกที่มีการปล่อยทั่วโลก ส่วนประเทศที่ปล่อยมากเป็นอันดับ 1 ของโลกคือจีนที่ (19.19%) รองลงมา คือ สหรัฐอเมริกา (18.13%) (บีบีซีไทย, 2564: ออนไลน์)

ภายใต้กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ไทยได้กำหนดเป้าหมายแผนการดำเนินงานลดก๊าซเรือนกระจกที่เหมาะสมของประเทศ (NAMAs-Nationally Appropriate Mitigation Actions) เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงานและขนส่ง อย่างน้อย 7% ภายในปี ค.ศ. 2020 แต่ทว่าในปี ค.ศ. 2019 ไทยสามารถลดก๊าซเรือนกระจกได้แล้ว 17% ซึ่งเกินเป้าหมายที่ตั้งไว้กว่า 2 เท่า และก่อนเวลาที่ได้กำหนดไว้มากกว่า 1 ปี

นอกจากนี้ไทยยังได้จัดส่งการมีส่วนร่วมที่ประเทศกำหนดขึ้น (Nationally Determined Contributions - NDC) ฉบับปรับปรุงปี ค.ศ. 2020 และจัดทำแผนงานต่าง ๆ ในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ล่าสุดได้ส่งยุทธศาสตร์ระยะยาวในการพัฒนาแบบปล่อยก๊าซเรือนกระจกระดับต่ำให้กับที่ประชุมรัฐภาคีกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) โดยไทยเป็นประเทศแรก ๆ ที่จัดทำยุทธศาสตร์นี้ เพื่อให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอน ภายในปี ค.ศ. 2050 และบรรลุเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ได้ในปี ค.ศ. 2065 และด้วยการสนับสนุนทางการเงินและเทคโนโลยีอย่างเต็มที่และเท่าเทียม รวมถึงการเสริมสร้างขีดความสามารถจากความร่วมมือระหว่างประเทศ และกลไกภายใต้กรอบอนุสัญญาฯ ประเทศไทยอาจสามารถยกระดับขึ้นเป็นร้อยละ 40 ได้ ซึ่งจะทำให้การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิของไทยเป็นศูนย์ได้ภายในปี ค.ศ. 2050 (บีบีซีไทย, 2564: ออนไลน์)

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้จัดทำให้มีแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2566-2570) ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการขับเคลื่อนการแก้ไขภาวะมลพิษจากขยะที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความเดือดร้อนและสุขภาพอนามัยของประชาชนได้อย่างจริงจังต่อเนื่อง ทันท่วงทีการพัฒนาประเทศ และการเปลี่ยนแปลงบริบทในระดับประเทศและระดับโลกครอบคลุมการจัดการขยะ 4 ประเภท คือ ขยะมูลฝอยชุมชนของเสียอันตรายชุมชน มูลฝอยติดเชื้อ และกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตราย และเป็นกรอบอ้างอิงทิศทางการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการและขับเคลื่อนการจัดการขยะภายใต้บริบทที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล พันธกรณีระหว่างประเทศ

สาระสำคัญของแผนปฏิบัติการดังกล่าวเป็นไปโดยสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals (SDGs) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ซึ่งตามเป้าหมายที่ 12 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals (SDGs) ในเรื่องการสร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการบริโภคและผลิตที่ยั่งยืน ได้แก่ เป้าหมายการลดขยะเศษอาหารของโลกครึ่งหนึ่งในระดับค้าปลีกและผู้บริโภคและลดการสูญเสียอาหารจากกระบวนการผลิตและห่วงโซ่อุปทาน รวมถึงการสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยว ภายในปี 2573 การบรรลุเรื่องการจัดการสารเคมีและของเสียทุกชนิดตลอดวงจรชีวิตของสิ่งเหล่านั้น ด้วยวิธีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศที่ตกลงกันแล้ว และลดการปลดปล่อยสิ่งเหล่านั้นออกสู่อากาศ น้ำ และดิน อย่างมีนัยสำคัญ เพื่อจะลดผลกระทบทางลบต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุดภายในปี 2563 และลดการผลิตของเสีย โดยการป้องกัน การลด การแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ และการนำมาใช้ซ้ำ ภายในปี 2573 ในส่วนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ในมิติความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายความว่า 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ โดยมีกลยุทธ์ในการพัฒนาหลายประการที่น่าสนใจซึ่งทำให้เห็นถึงระบบและกระบวนการปฏิบัติขององคาพยพในระดับชุมชนอันเป็นรากฐานอย่างชัดเจน ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการขยะอย่างเป็นระบบตลอดห่วงโซ่ในระดับชุมชน สนับสนุนการลดและคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบในชุมชน ส่งเสริมให้เกิดกลไกการคัดแยกขยะก่อนทิ้งเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการนำมาเป็นวัสดุในการผลิตในชุมชนและเป็นวัตถุดิบให้โรงงาน ส่งเสริมการแปรรูปขยะมูลฝอยและวัตถุดิบที่เหลือจากกระบวนการผลิตเป็นพลังงาน สร้างชุมชนต้นแบบที่มีความสามารถในการคัดแยกขยะและนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากส่วนเหลือของกระบวนการผลิตให้เกิดประโยชน์ที่หลากหลายปราศจากเศษเหลือและของเสียจากอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และขยะอาหาร เพื่อให้เกิดความคุ้มค่า ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ การไหลของวัสดุ เพื่อบริหารจัดการของเหลือจากการผลิตและการบริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบกลไกหมุนเวียนใช้ประโยชน์เศษเหลือในภาคอุตสาหกรรม เศรษฐกิจฐานราก ลดการสูญเสียที่เกิดขึ้นในขั้นตอนก่อนถึงผู้บริโภคและขยะอาหาร รวมถึงการพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อเชื่อมโยงผู้ประกอบการเศรษฐกิจหมุนเวียนให้สามารถเข้าถึงองค์ความรู้และนวัตกรรม ตลอดจนปรับปรุงกฎระเบียบให้สนับสนุนการนำของเสียจากอุตสาหกรรมที่ยังมีประโยชน์ให้สามารถนำกลับมาใช้ได้

เป้าหมายการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565–2570) ภายในปี 2570 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนเอาไว้ 6 ประการ ได้แก่ 1) ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง 2) ขยะบรรจุภัณฑ์มีการนำกลับมาใช้ประโยชน์ 3) การลดปริมาณขยะอาหารเทียบจากปริมาณขยะมูลฝอยชุมชน 4) ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง 5) มูลฝอยติดเชื้อได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง และ 6) กากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายเข้าสู่ระบบการจัดการอย่างถูกต้อง

แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ครอบคลุมการจัดการขยะ 4 ประเภท คือ ขยะมูลฝอยชุมชนของเสียอันตรายชุมชน มูลฝอยติดเชื้อ และกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตราย ประกอบด้วย 3 มาตรการ ได้แก่

มาตรการที่ 1 การจัดการขยะที่ต้นทาง เช่น ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการจัดการขยะที่ต้นทาง ศึกษาองค์ประกอบขยะมูลฝอยชุมชน ศึกษาองค์ประกอบขยะมูลฝอยชุมชน กำหนดระบบการคัดแยก

ขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางตามประเภทที่สอดคล้องกับรูปแบบ หรือเทคโนโลยีการกำจัดขยะมูลฝอย ณ ปลายทาง และออกกฎระเบียบเพื่อใช้เป็นแรงจูงใจและบทลงโทษ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภค

มาตรการที่ 2 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบกำจัดขยะ ด้วยการยกระดับการกำจัดขยะให้ครอบคลุมพื้นที่ ปรับปรุงพื้นที่ระบบเก็บรวบรวม และสถานที่หรือโรงงานกำจัดขยะให้ถูกต้องตามหลักวิชาการและมีประสิทธิภาพมากขึ้น พัฒนาและยกระดับมาตรฐานของผู้รับกำจัด ผู้รวบรวม และการจัดระบบรับซื้อของเก่า กำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดกับสถานที่มีการดำเนินงานการจัดการขยะและกากของเสียที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มาตรการที่ 3 การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการขยะ เช่น พัฒนากฎหมายให้ครอบคลุมการจัดการที่ต้นทางตามวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Product Life Cycle) สนับสนุนให้ผู้ผลิต (Brand Owner) สินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีสัดส่วน Post Consumer Recycled (PCR) และมีจุดเติมผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการใช้บรรจุภัณฑ์ใช้ซ้ำ (Refill Station) ตลอดจนการปรับปรุงกฎระเบียบให้เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมจุดเติมผลิตภัณฑ์ (กรมควบคุมมลพิษ, 2562: ออนไลน์)

3. การจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนพื้นที่ตำบลหนองหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3.1 บริบทของชุมชน

เทศบาลตำบลหนองหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ 14,375 ไร่ หรือ 23 ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบ พื้นที่ส่วนมากอุดมสมบูรณ์ อาชีพหลักของคนในชุมชน คือ การทำนา หลังจากทำนาแล้วจะประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร คือการปลูกพืชผักหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อไว้บริโภคในครัวเรือนและปลูกเพื่อขาย เช่น การปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ผักบุ้ง ผักกวางตุ้ง หอม กระเทียม มะเขือ ฯลฯ บางส่วนทำการค้าขายและไปรับจ้างนอกพื้นที่ นอกจากนี้ประชาชนยังเลี้ยงสัตว์ เช่น โค-กระบือ สุกร เลี้ยงเป็ด ไก่ และสัตว์อื่น ๆ เพื่อบริโภค และการค้าขายเพิ่มรายได้

พื้นที่ตำบลหนองหลวงแบ่งออกเป็น 2 เขต รวม 9 หมู่บ้าน จำนวนประชากรในเขตตำบลหนองหลวง 768 ครัวเรือน แยกเป็น ชาย 1,609 คน หญิง 1,509 คน รวมประชากร 3,121 คน เฉลี่ยความหนาแน่นของประชากร 135 คน/ตร.กม. (23 ตร.กม. หรือ 14,375 ไร่) ประชากรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18-59 ปี มีจำนวน 1,963 คน สถานศึกษาในชุมชนมีจำนวน 3 แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลประจำตำบล/หมู่บ้าน 1 ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่เป็น “ครัวเรือนแห่งกลาง” ในชุมชนมีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก และสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ (เทศบาลตำบลหนองหลวง, 2564: ออนไลน์)

3.2 การจัดการสภาพแวดล้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน

ด้วยลักษณะภูมิประเทศในพื้นที่ตำบลหนองหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นที่ราบสูง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ทำนา ไม่มีป่าไม้ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จึงเป็นไปโดยไม่ซับซ้อนหรือลำบากมากนัก ประกอบกับจำนวนประชากรในชุมชนมีจำนวนน้อย ทำให้ปริมาณขยะหรือสิ่งเหลือใช้ในชุมชนมีปริมาณน้อยตามไปด้วย การจัดการสภาพแวดล้อมจัดการสภาพแวดล้อมภายในชุมชนในอดีตก่อนที่จะประชาชนในชุมชนจะได้รับความรู้จากหน่วยงานเป็นไปลักษณะต่างคนต่างจัดการ โดยแต่ละบ้านหรือครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกประมาณ 2-5 คน ขยะที่เกิดจากครัวเรือนจึงมีจำนวนน้อยตามไปด้วย หากมีเศษอาหารเหลือทิ้ง ประชาชนก็มักนำไปให้เป็นอาหารสัตว์หรือเทลงบริเวณโคนต้นไม้ใหญ่ ครัวเรือนที่มีถังพลาสติก หรือถังที่ไม่ใช้แล้วที่มีขนาดใหญ่พอสมควรก็จะนำมาดัดแปลงใช้เป็นถังขยะอินทรีย์โดยเลือกถังที่มีฝาปิดมาเจาะรูหรือตัดก้นถัง ขุดหลุมขนาดความลึก 2 ใน 3 ส่วนของความสูงของถังและนำเอาถังที่เจาะรูหรือตัดก้นแล้วใส่ลงในหลุม เมื่อมีเศษขยะอินทรีย์ก็นำมาทิ้งลงในถังและปิดฝาให้มิดชิด ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ เมื่อเต็มถังแล้วจึงทำการกลบฝังดินให้เรียบร้อยแล้วย้ายถังไปยังบริเวณอื่น สำหรับเศษใบไม้ใบหญ้าก็จะนำไปใช้เลี้ยงสัตว์หรือนำไปถมไว้บริเวณโคนต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ย่อยสลายเป็นปุ๋ย ใบไม้บางประเภทที่มีสารอินทรีย์สูง เช่น ใบกำมปู ก็จะเก็บรวบรวมแยกไว้เพื่อนำไปผสมดินปลูกหรือหมักเป็นปุ๋ยเพื่อจำหน่าย การกำจัดขยะอินทรีย์ในชุมชนจึงเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สำหรับขยะอื่น ๆ ที่ไม่สามารถ

ย่อยสลายได้ และไม่สามารถนำไปจำหน่ายได้ ประชาชนก็มักจะรวบรวมแล้วนำมาเผาทำลายที่ละเล็กละน้อยซึ่งเป็นการลดภาระการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลและยังไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ขยะบางประเภทที่พอจะมีราคา เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก กระดาษ เครื่องใช้ไฟฟ้าหรือเฟอร์นิเจอร์เก่า เหล็กสังกะสีเก่า ซึ่งมีพ่อค้ารับซื้อของเก่าหรือรับซื้อขยะเข้ามารับซื้อในชุมชนเป็นครั้งคราว ประชาชนก็จะแยกขยะประเภทนั้นไว้อย่างหยาบ ๆ เพื่อรอจำหน่าย ทำให้พ่อค้ากดราคา เมื่อขายขยะได้ราคาต่ำ ชาวบ้านก็ไม่มีแรงจูงใจที่จะแยกขยะต่อไป

สภาพแวดล้อมในบริเวณชุมชน เช่น ริมถนนที่มีต้นไม้หรือหญ้าขึ้นปกคลุมหนาแน่น ในอดีตประชาชนมักใช้วิธีการเผา เพื่อไม่ให้ต้นไม้หรือหญ้านั้นรกแล้วเข้ามาในพื้นที่ผิวถนนซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อผู้ที่สัญจรไปมา ในส่วนของที่นา หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเสร็จ ประชาชนก็มักจะเผาเพื่อทำลายตอซังข้าวและวัชพืชในที่นาเพื่อให้สะดวกต่อการเตรียมหน้าดินเพื่อปลูกพืชต่อไป

ภายหลังจากที่ประชาชนในชุมชนได้รับความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานรณรงค์ของผู้เขียนที่ได้ลงพื้นที่ทำกิจกรรมด้านการให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนพบว่า ประชาชนมีความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมรวมถึงการร่วมมือกันของคนในชุมชน เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การใส่ใจในอาณาบริเวณของที่พักอาศัยของตน การตระหนักรู้ในการคัดแยกขยะ โดยเฉพาะการคัดแยกขยะอันตรายของเสียอันตราย เช่น หนังกากอนามัยที่ใช้แล้ว ยา ถ่าน หลอดไฟ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องใช้กระบวนการจัดการอย่าง “การมีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อม และวัสดุเหลือใช้อย่างถูกวิธี” กระบวนการนี้ยังถือว่าจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประชาชนเพราะเป็นการให้ความรู้ควบคู่กับกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีโดยร่วมเรียนรู้วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมไปพร้อมกันซึ่งจะก่อให้เกิดการเสริมสร้างความสามัคคีและความมีวินัยของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ในกระบวนการจัดเก็บและแยกขยะ พบว่า ประชาชนสามารถจัดการและแยกขยะอย่างเป็นสัดส่วนมากขึ้น โดยเมื่อมีหน่วยงานลงไปให้ความรู้ และจัดซื้อถุงผ้าตาข่ายให้สำหรับใช้เก็บรวบรวมขวดพลาสติก กระป๋องอะลูมิเนียมและขวดแก้ว ซึ่งเป็นวัสดุที่สามารถนำมาล้างทำความสะอาด คัดแยกและนำไปขายได้ในราคาที่สูงขึ้น หรืออาจนำไปประดิษฐ์เป็นของใช้หรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าได้ และเพิ่มจำนวนถังขยะมีฝาปิดมิดชิดให้แก่ครัวเรือนต่าง ๆ ในชุมชน ทำให้จำนวนครัวเรือนที่จัดการได้อย่างเหมาะสมและถูกสุขลักษณะมีจำนวนเพิ่มขึ้น กระบวนการเสริมสร้างองค์ความรู้นี้ทำให้ชุมชนได้สภาพแวดล้อมที่ดีโดยร่วมเรียนรู้วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมและได้สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการวัสดุเหลือใช้ในชุมชนเพื่อทำการแยกเก็บวัสดุเหลือใช้ในครัวเรือนได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

ภาพประกอบ 1 การใช้ถุงตาข่ายในการเก็บรวบรวมขยะในชุมชน

ขยะที่สามารถนำกลับไปใช้ใหม่หรือนำไปแปรรูปประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มมูลค่าได้ เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก กระดาษ กระจก พลาสติก ประชาชนส่วนใหญ่ก็รู้จักการนำวัสดุเหล่านี้กลับมาใช้ใหม่หรือเพิ่มมูลค่าอย่างถูกวิธีโดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความเหมาะสมในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป โดยเมื่อซื้อผลิตภัณฑ์หรือได้บรรจุภัณฑ์มาครั้งแรกและใช้งานเสร็จก็จะนำกลับมาใช้ซ้ำ เช่น ขวดน้ำดื่ม เมื่อซื้อมาและดื่มหมดแล้วก็นำมากรอกน้ำเพื่อนำไปใช้รดน้ำผัก หรือใช้เป็นภาชนะสำหรับปลูกผักหรือต้นไม้ขนาดเล็ก หรือนำไปตัดเป็นส่วนเพื่อใส่วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม กระจกพลาสติกเมื่อใส่ของกลับมาแล้ว ถ้ายังไม่อยู่ในลักษณะสะอาด ก็จะเก็บถุงนั้นไว้ใช้สิ่งของอื่นต่อ แต่หากถุงนั้นสกปรกแล้ว ก็รู้จักนำไปล้างทำความสะอาดเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ หรือจะรวบรวมแล้วนำไปทิ้งอย่างถูกวิธี สำหรับขวดแก้ว เช่น ขวดบรรจุเครื่องดื่มชูกำลัง เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยารักษาโรค ประชาชนก็รู้จักที่จะล้างทำความสะอาดแล้วนำกลับมาใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้หรือจะเก็บรวบรวมไว้เพื่อรอคนรับซื้อของเก่ามารับซื้อหรือให้เทศบาลตำบลมาเก็บรวบรวมไปเพื่อจัดการอย่างถูกวิธีต่อไป

การจัดการกับขยะที่เป็นของเสียอันตราย เช่น หลอดไฟ ถ่าน แบตเตอรี่ น้ำยาล้างห้องน้ำ ผลิตภัณฑ์เคมีภัณฑ์ต่าง ๆ ผลจากการให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่พบว่า ประชาชนจำนวนไม่น้อยไม่ทราบว่าขยะเหล่านี้เป็นของเสียอันตรายที่หากทิ้งหรือกำจัดไม่ถูกวิธีแล้ว นอกจากจะก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมแล้วยังจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอีกด้วย ประชาชนจึงไม่ได้แยกไว้อย่างชัดเจนจากขยะประเภทอื่น บ้างก็นำไปวางทิ้งไว้บริเวณบ้านเพื่อรอพ่อค้ามารับซื้อ แต่เมื่อได้รับความรู้จากหน่วยงานแล้ว ประชาชนก็รู้จักแยกขยะอันตรายเหล่านี้ออกจากขยะประเภทอื่น เก็บให้พ้นมือเด็กและรวบรวมไว้ในถุงดำแล้วติดป้ายว่า“ขยะพิษ” เพื่อเก็บรวบรวมไว้เพื่อส่งมอบให้แก่เทศบาลไปจัดการทำลายอย่างถูกวิธีเช่นกัน

สำหรับการจัดการสภาพแวดล้อมในบริเวณชุมชนบริเวณที่มีต้นไม้หรือหญ้าขึ้นปกคลุมหนาแน่น ประชาชนก็ปรับเปลี่ยนวิธีการจากการเผาเป็นการกำหนดจัดกิจกรรมในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ให้ทุกคนชุมชนมีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยการตัดแต่งต้นไม้ ต้นหญ้าที่อยู่บริเวณริมถนนและในสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนให้เรียบร้อย ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ เป็นระเบียบและปลอดภัย ลดการเผาทำลายเศษซากกิ่งไม้ใบไม้ที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมและทำลายสุขภาพของคนในชุมชนด้วยการทำให้กิ่งหรือท่อนไม้มีขนาดเล็กซึ่งนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น หรือทำให้สามารถย่อยสลายได้เร็วขึ้นโดยไม่ต้องเผา นอกจากจะเป็นกิจกรรมที่ช่วยปรับแต่งสภาพแวดล้อมของชุมชนให้มีความเรียบร้อย สะอาดและปลอดภัยสำหรับคนในชุมชนและผู้อื่นแล้วยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความรักความสามัคคีและวินัยของคนในชุมชนด้วย

ภาพประกอบ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสภาพแวดล้อม

การเสริมสร้างและการกระตุ้นเตือนชุมชนเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้และเข้าใจถึงความสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยเริ่มต้นสิ่งใกล้ตัว คือ ขยะ และสิ่งของเหลือใช้ โดยรู้ว่าขยะอันตรายที่จะต้องจำแนกหรือแยกประเภทไว้ ไม่ควรเผาทำลายเนื่องจากจะก่อให้เกิดอันตราย นอกจากนี้ ชุมชนยังตระหนักถึงการมีส่วนร่วมจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาการเผาอ้อย ปัญหาสัตว์ไปกินพืชผลของชาวบ้าน เป็นต้น นำไปสู่การสะสมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ทำให้สามารถเจรจาพูดคุยเพื่อระงับข้อพิพาทอย่างสมานฉันท์ได้ ทั้งนี้ องค์ความรู้ที่ชุมชนได้รับในการจัดการสิ่งแวดล้อมยังได้ขยายผลไปยังเยาวชนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง นับได้ว่าชุมชนเข้าสู่การปรับเปลี่ยนแนวคิดและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในชุมชนของตนเอง การเสริมสร้างชุดแนวคิดนี้เป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งจากชุมชนเอง หน่วยงานภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ การจัดวางบทบาทของชุมชนที่มีต่อประเด็นนี้นับได้ว่าเกิดการวางบทบาทที่เป็นรูปธรรมตั้งแต่การเข้าร่วมกิจกรรม การส่งเสริมให้บุคลากรของตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่การคัดแยกขยะ การตระหนักรู้ในเรื่องขยะอันตราย การยอมรับ “ถุงดำชาย” สิ่งเหล่านี้สำหรับแนวคิดบางคน อาจคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่สำหรับชาวบ้านนี้อาจนับได้ว่า เป็นเรื่องที่เหนือความคาดหมาย เพราะลำพังการจัดการคุณภาพชีวิตให้เพียงพร้อมด้านปัจจัยสี่อาจเป็นเรื่องลำบากในบางครัวเรือน การที่มีหน่วยงานนำสิ่งเหล่านี้ลงในชุมชน อาจถือได้ว่าเป็นเรื่องที่เติมเต็มความสะดวกในชีวิตและนำมาซึ่งรายได้ในครัวเรือนผ่านการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจนำขยะในชีวิตประจำวันมาเข้าสู่กระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนในที่สุด

บทสรุป

กรอบอนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเข้าสู่วิถีชุมชน: การจัดการสิ่งแวดล้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ตำบลหนองหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด แม้ว่ากรอบดังกล่าวจะเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศ และมีสภาพบังคับให้นานาชาติต้องเข้ามามีบทบาทต่อความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศร่วมกัน สำหรับประเทศไทยจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบในบทบาทระหว่างประเทศและที่สำคัญความรับผิดชอบนี้ได้ถูกปักหมุดไว้ในนโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) เช่นกัน

ทั้งนี้ จังหวัดร้อยเอ็ดได้มีมาตรการเพื่อรองรับพลวัตนี้ ซึ่งปรากฏอยู่ในยุทธศาสตร์จังหวัดเพื่อให้ได้เป็น “จังหวัดสะอาด” ยุทธศาสตร์เหล่านี้ส่งผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องสอดประสานโดยดำเนินการตามนโยบายและในพื้นที่ตำบลหนองหลวง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้เป็นพื้นที่ที่หน่วยงานภาครัฐ ได้ลงไปให้องค์ความรู้และดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ชุมชนแห่งนี้ครอบคลุมครัวส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนแอ่งกลาง ในพื้นที่ที่มีเพียงโรงเรียนประถมศึกษาเท่านั้น การที่ชุมชนเปิดรับกิจกรรมต่าง ๆ ถือว่าเป็นการเคลื่อนไหวของชุมชนที่น่าสนใจ เนื่องจากการที่ชุมชนจะแสวงหา “ถุงดำชาย” สำหรับใช้เก็บรวบรวมขวดพลาสติก กระป๋องอะลูมิเนียมและขวดแก้ว ในบางครัวเรือน ถุงดำชาย อาจเป็นของฟุ่มเฟือยเกินกำลังที่ชาวบ้านจะจัดหาได้ การตอบรับของชุมชนเช่นนี้อาจเป็นภาพสะท้อนในระดับชุมชนที่เพิ่มความเป็นไปได้ต่อการรอบความร่วมมือระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีต่อนานาชาติในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

กิตติกรรมประกาศ

บทความทางวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมความรัก ความสามัคคี และวินัยของชาติ ประจำปี 2566 โดยคณะนิติรัฐศาสตร์ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2557). *การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcd6215e39c306001051f?cate=5d5bcb4e15e39c306000684f>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2554). *การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/>
- การุณย์ ชัยวนิชย์. (2564). การประเมินก๊าซเรือนกระจกระดับเมืองและแนวทางการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกกรณีศึกษาเทศบาลตำบลกาชี. *วารสารวิชาการ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*, 19(1), 65-75.
- กลุ่มยุทธศาสตร์และข้อมูล. (2565). *เป้าหมายการพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ดในระยะ 20 ปี (2566-2585)*. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.roiet.go.th/101province/index.php?r=load/views&id=1494>
- กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2563). *พัฒนาการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ*. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2566, จาก <https://lawforasean.krisdika.go.th/File/files/Climate%20Change.pdf>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2564). *แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ*. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2566, จาก <https://lawforasean.krisdika.go.th/File/files/Climate%20Change.pdf>
- บีบีซีไทย. (2564). *โลกร้อน : คำสัญญารับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ของนายกฯ ประยุทธ์ กับผู้นำชาติอื่นที่ COP26*. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.bbc.com/thai/international-59121888>
- เทศบาลตำบลหนองหลวง. (2562). *นโยบายการพัฒนา*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.nongluang101.go.th/index.html>
- เยวานารถ พลายมาต. (มปป.). *อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ* UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change). สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.mnre.go.th/attachment/iu/download.php?WP=nKI4nKNjoGM3ZHKCoMOahKGtnJg4WaNloGW3AHjkoH9axUF5nrO4MNo7o3Qo7o3Q>
- ศุภวิษฐ์ พวงสุวรรณ. (2564). วิพากษ์ร่างพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. *Journal of Humanities and Social Science Valaya Alongkorn*, 16(2), 1-14.
- Ministry of Natural Resources and Environment. (2566). *Thailand TNC TNC EDIT2.indb*. Retrieved October 29, 2023, From <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Thailand%20TNC.pdf>
- United Nations. (2023). *What is the Kyoto Protocol?*. Retrieved October 30, 2023, From https://unfccc.int/kyoto_protocol
- United Nations. (2023). *The Paris Agreement*. Retrieved October 30, 2023, From <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>
- United Nations. (2023). *What is the United Nations Framework Convention on Climate Change?*. Retrieved October 30, 2023, From <https://unfccc.int/process-and-meetings/what-is-the-united-nations-framework-convention-on-climate-change>
- United Nations. (1992). *Conference on Environment and Development*, Retrieved October 30, 2023, From <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>
- United Nations. (2023). *What is the United Nations Framework Convention on Climate Change?*. Retrieved October 30, 2023, From <https://unfccc.int/process-and-meetings/what-is-the-united-nations-framework-convention-on-climate-change>

UNFCCC. (2020). *Thailand Updated NDC.pdf*. Retrieved October 28, 2023, From <https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/Thailand%20Updated%20NDC.pdf>

United Nations. (2023). *Climate Change Thailand*. Retrieved October 28, 2023, From <https://unfccc.int/node/61213>

